

Rytų kaimynystės atspindžiai

Informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 5 (10) // 2010 04 12-04 27

EESC

Rytų Europos studijų centras

Ukraina nusprendė atsisakyti gausiai prisodrinto urano atsargų

Balandžio 12-13 d. Vašingtone (JAV) vykusiame branduolinio saugumo viršūnių susitikimo metu Ukrainos prezidentas Viktoras Janukovičius susitiko su JAV prezidentu Baracku Obama. Branduolinio saugumo viršūnių susitikime Ukraina įsipareigojo iki 2012 m. išvežti visas savo gausiai prisodrinto urano atsargas (didžiausios gausiai prisodrinto urano atsargos turėtų būti išvežtos dar šiais metais). Pasak Ukrainos prezidento Viktoro Janukovičiaus, Ukraina branduolinę energetiką pasiryžusi naudoti išskirtinai taikiems tikslams. JAV administracijos atstovai akcentavo, kad Ukrainos turimų prisodrinto urano atsargų užtektų keliems branduoliniams ginklams pagaminti, tačiau Ukraina naudoja šį savo potencialą tik branduolinio kuro gamybai. Šiuo metu Ukraina turi apie 90 kilogramų prisodrinto urano, kuris liko valstybėje dar nuo SSRS laikų. Manoma, kad šios urano atsargos bus išvežtos į Rusiją. JAV jau pažadėjo suteikti Ukrainai visokeriopą pagalbą, kurios prireiks išvežant urano atsargas iš šalies. Be to, JAV prezidentas B. Obama pažadėjo skirti Ukrainai 250 milijonų JAV dolerių Černobylio AES saugumui užtikrinti. Buvusi Ukrainos ministrė pirmininkė Julija Timošenko neigiamai įvertino tokį Ukrainos prezidento sprendimą bei paragino opoziciją parengti įstatymo projektą, kuris uždraustų išvežti iš šalies gausiai prisodrinto urano atsargas. J. Timošenko nuomone, pats faktas, jog Ukraina turi gausiai prisodrinto urano, užtikrina valstybės politinę įtaką tarptautinėje arenoje bei kitų valstybių pagarbą.

● Parengta remiantis: Lenta.ru, AHN News
(Nuotrauka iš Kommersant.ua)

Rusijos prezidento Dmitrijaus Medvedevo vizitas į Ukrainą: gamtinės dujos mainais į Rusijos Juodosios jūros laivyno pasilikimą Ukrainoje

Balandžio 21 dieną Ukrainoje lankėsi Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas. Nors iš pradžių Rusijos prezidento vizitas į Ukrainą buvo planuojamas gegužę, tačiau dėl Rusijos ir Ukrainos dvišalių derybų gamtinių dujų kainos klausimu vizitas buvo paankstintas. Vizito Ukrainoje metu D. Medvedevas Charkove susitiko su Ukrainos prezidentu Viktoru Janukovičiumi. Susitikimo metu pasirašytas susitarimas tarp Rusijos gamtinių dujų kompanijos „Gazprom“ ir Ukrainos valstybinės kompanijos „Naftogaz“. Ukraina iš Rusijos išsiderėjo 100 dolerių nuolaidą 1 tūkst. kubinių metrų

gamtinių dujų, bazinei gamtinių dujų kainai esant 330 JAV dolerių. Jei nustatyta gamtinių dujų bazinė kaina nukristų žemiau 330 JAV dolerių, Rusijos teikiama nuolaida Ukrainai sudarys 30 procentų nuo bazinės kainos. Priminsime, kad gamtinių dujų bazinė kaina skaičiuojama pagal 2009 m. Rusijos ministro pirmininko Vladimiro Putino ir Ukrainos ministrės pirmininkės Julijos Timošenko susitarimą dėl rusiškų gamtinių dujų tiekimo Ukrainai. 2010 m. pagal naująjį susitarimą Ukraina galės įsigyti 30 milijardų kubinių metrų dujų, o vėliau – po 40 milijardų kubinių metrų kasmet. Pasak V. Janukovičiaus, tokios gamtinių dujų kainos leis 2010 m. Ukrainai sutaupyti 3 milijardus JAV dolerių, o 2011 – 4 milijardus JAV dolerių. „Gazprom“ atstovai taip pat pabrėžė, kad naujasis susitarimas įsigalioja nuo šių metų balandžio ir atleidžia Ukrainos valstybinę kompaniją „Naftogaz“ nuo visų anksčiau paskirtų sankcijų. Pasak Ukrainos prezidento V. Janukovičiaus, Rusija sutiko su visais Ukrainos pasiūlymais dėl gamtinių dujų, o pats dvišalis susitarimas šiuo klausimu neturi precedento. D. Medvedevo ir V. Janukovičiaus susitikimo Charkove metu buvo pasirašytas dar vienas svarbus dokumentas – susitarimas dėl galimybės pratęsti Rusijos Juodosios jūros laivyno buvimą Sevastopolyje po 2017 metų. Pagal šį susitarimą Rusijos Juodosios jūros laivynas galės likti Kryme po 2017 metų dar 25 metus, tai yra, iki 2042 metų. Priminsime, kad ankstesnis Ukrainos ir Rusijos dvišalis susitarimas dėl Rusijos Juodosios jūros laivyno bazės buvimo Ukrainoje buvo pasirašytas dar 1997 m., jo galiojimas baigsis 2017 metais. Minėtame susitarime buvo nurodyta, kad jis galės būti pratęstas abipusiu šalių susitarimu. 1997 m. susitarime nustatytas 98 milijonų JAV dolerių metinis mokestis už Rusijos Juodosios jūros laivyno nuomojamą žemę ir nekilnojamą turtą. Baigęs kadenciją Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka laikė Rusijos laivyno bazės buvimą Ukrainos teritorijoje destabilizuojančiu veiksniu ir ne kartą pasisakydavo už nuomos mokesčio didinimą. D. Medvedevas pažymėjo, jog Rusijos Juodosios jūros laivyno mokama nuomos kaina bus techniškai susieta su Ukrainai tiekiamų gamtinių dujų kaina, o Rusijos taikoma nuolaida gamtinėms dujoms bus proporcingai Rusijos Juodosios jūros laivyno mokamos nuomos už žemę ir nekilnojamą turtą Sevastopolyje kainos didinimui. Ukrainos ir Rusijos vadovų pasirašyti susitarimai dėl gamtinių dujų kainos mažinimo ir Rusijos Juodosios jūros laivyno bazės buvimo Ukrainoje pratęsimo įsigalios, kai bus ratifikuotas Ukrainos ir Rusijos parlamentuose. Rusijos parlamentas susitarimą dėl Juodosios jūros laivyno bazės buvimo Ukrainoje pratęsimo ratifikavo balandžio 27 dieną, kaip ir Ukrainos parlamentas. Tiesa, ratifikuojant šį susitarimą Ukrainos parlamente kilo muštynės tarp valdančiosios koalicijos ir opozicijos. Pačioje Ukrainoje minėti susitarimai su Rusija (Ukrainos spaudos jau įvardinti kaip „Charkovo suokaltis“) sukėlė didelį opozicijos nepasitenkinimą. Buvusi Ukrainos ministrė pirmininkė J. Timošenko pasmerkė susitarimą dėl Rusijos Juodosios jūros laivyno bazės buvimo Ukrainoje pratęsimo ir pareiškė, kad jai atėjus į valdžią šis susitarimas nedelsiant bus atšauktas. Buvęs Ukrainos užsienio reikalų ministras Borisas Tarasiukas teigia, jog toks šalies vadovo V. Janukovičiaus elgesys yra valstybės išdavystė ir 17 konstitucijos straipsnio, draudžiančio užsienio valstybių karinių bazių dislokaciją Ukrainos teritorijoje, nepaisymas. Tuo tarpu Ukrainos Konstitucinis teismas nusprendė, jog šis susitarimas neprieštarauja šalies Konstitucijai, kadangi Ukrainos Konstitucijos baigiamųjų nuostatų 14 punkte yra nurodyta, jog „Ukrainos teritorijoje egzistuojančių karinių bazių panaudojimas laikinam užsienio karinių pajėgų buvimui galimas nuomos sąlygomis bei Ukrainos tarptautinių susitarimų, ratifikuotų Ukrainos parlamento, nustatyta tvarka“. V. Juščenkos partija „Mūsų Ukraina“ jau pareiškė, jog sieks apkaltos proceso naujam valstybės vadovui dėl šalies Konstitucijos nesilaikymo. Taip pat jie apkaltino V. Janukovičių ketinimais perleisti Rusijai strategines aviacijos statybos bei atominės energetikos pramonės sritis ir Ukrainos požemines gamtinių dujų saugyklas. Ekspertų nuomone, V. Janukovičius neturėjo kitos išeities, kaip tik sutikti su Maskvos sąlygomis. Ukrainos išdas šiuo metu yra tuščias, o pagal 2009 metų susitarimą Ukraina pirkė iš Rusijos gamtines dujas europinėmis kainomis. Ukraina iki šiol nepatvirtino valstybės biudžeto, o be patvirtinto biudžeto TVF nesutinka išduoti Ukrainai likusios kredito dalies (kuria sudaro 6 mlrd. JAV dolerių). TVF sutinka išduoti likusią kredito dalį tik su sąlyga, kad Ukraina patvirtins valstybės biudžetą, kurio deficitas neviršys 6 procentų valstybės BVP. Esant senoms dujų kainoms, patvirtinti tokį biudžetą buvo neįmanoma. Politologų teigimu, Charkovo susitarimais Rusija vienu metu įgyvendino du geopolitinius tikslus. Pirma, Rusijos laivynas liks Sevastopolyje, o tai reiškia, kad Rusijai neteks statyti naujos laivyno bazės Novorosijske. Antra, Rusija užkirto Ukrainai kelią į NATO, kadangi NATO nepriima valstybių, kurių teritorijoje

dislokuotos užsienio valstybių karinės bazės. Tuo tarpu NATO atstovas spaudai balandžio 22 dieną pareiškė, jog šis susitarimas yra tik Rusijos ir Ukrainos vidinis reikalas. Europos Sąjungos plėtros komisaro Štefano Fūles nuomone, Rusijos Juodosios jūros laivyno buvimo Ukrainos teritorijoje termino pratęsimas niekaip nesutrukdys Ukrainos eurointegracijos procesui, o kaip tik padės jai išspręsti ekonomines problemas ir taip priartins Ukrainą prie ES.

● *Parengta remiantis: Kommersant.ru, Lenta.ru*
(Nuotrauka iš Kommersant.uai)

Armėnija sustabdė suartėjimo su Turkija procesą

Balandžio 22 dieną Armėnijos prezidentas Seržas Sargsianas pareiškė, jog Armėnija sustabdo suartėjimo su Turkija procesą. Armėnijos valdančioji koalicija pasisakė už tai, kad Armėnijos parlamente būtų atšaukti protokolai, numatantys Turkijos ir Armėnijos suartėjimą, kol Turkija nebus pasiruošusi pratęsti suartėjimo proceso be papildomų sąlygų. Turkijos ministras pirmininkas Recepas Tayyipas Erdoganas pareiškė, jog Turkija remia protokolus ir yra pasiruošusi realizuoti numatytus susitarimus bei bus pasirengusi atitinkamai reaguoti į Armėnijos veiksmus. 2009 metų spalio mėnesį Ciuriche (Šveicarija) Turkija ir Armėnija pasirašė protokolus, kuriuose nurodė abiejų valstybių suartėjimo principus, o Armėnijos ir Turkijos vyriausybės pareiškė apie diplomatiškų santykių užmezgimą ir bendros sienos atidarymą. Priminsime, kad siena tarp Turkijos ir Armėnijos buvo uždaryta XX a. 10-ojo dešimtmecio pradžioje Ankaros iniciatyva, kuri tokiu būdu siekė paremti Azerbaidžaną Kalnų Karabacho konflikto metu. Armėnijos ir Turkijos suartėjimo protokolai įsigaliojė, jei juos ratifikuos abiejų valstybių parlamentai. Kol kas nei Turkija, nei Armėnija šių protokolų neratifikavo. Po protokolų pasirašymo Turkija iš Armėnijos pareikalavo perduoti Kalnų Karabachą Azerbaidžano kontrolei bei atsisakyti kaltinimų dėl to, kad Turkija XX amžiaus pradžioje vykdė armėnų genocidą. Armėnijai tokie reikalavimai yra nepriimtini, o Armėnijos opozicinės partijos iš pat pradžių apkaltino protokolus su Turkija pasirašiusią valdančiąją koaliciją valstybės išdavyste. Kita vertus, reikėtų atsižvelgti į tai, kad Armėnija, nepaisant skambių pareiškimų, nepasirengusi visiškai nutraukti savo suartėjimo su Turkija. Armėnija kol kas suspendavo suartėjimo su Turkija procesus, tačiau suartėjimo klausimai toliau išlieka Armėnijos vyriausybės darbotvarkėje. Šiuo metu tiek Turkijoje, tiek Armėnijoje galima stebėti nacionalizmo plėtrą, kuri yra susijusi su artėjančiais parlamento rinkimais (Turkijoje parlamento rinkimai turėtų įvykti 2011 m. lapkritį, o Armėnijoje – 2012 metais). Prognozuojama, kad 2011-2013 m. laikotarpiu Armėnijos ir Turkijos dvišalių santykių atšilimas neįvyks, o Armėnijos ir Turkijos dvišalių santykių normalizacijos galima tikėtis tik po 2013 m. įvyksiančių Armėnijos prezidento rinkimų. Ekspertų teigimu, labiausiai tikėtina Armėnijos ir Turkijos santykių normalizacija 2013-2015 m. laikotarpiu, nes 2015 m. Armėnija minės 100-ąsias armėnų genocido metines, todėl tiek Armėnija, tiek Turkija dvišalio bendradarbiavimo problemas privalės išspręsti iki 2015.

● *Parengta remiantis: Lenta.ru, Kommersant.ru, Regnum.ru*
(Nuotrauka iš Kommersant.ru)

JAV ir Rusija remia Kirgizijos laikinąją vyriausybę. Baltarusija toliau palaiko nuverstą Kirgizijos prezidentą

Po šių metų balandžio 6-7 d. Kirgizijoje vykusių neramumų, kurių metu žuvo kelios dešimtys žmonių ir buvo nuversta Kirgizijos prezidento Kurmanbeko Bakijevo vyriausybė, padėtis Kirgizijoje stabilizavosi. Buvusiam Kirgizijos prezidentui K. Bakijevui, iš savo pareigų atsistatydinusiame dar balandžio 16 d., politinį prieglobstį pasiūlė Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka (K. Bakijevas į Minską atvyko balandžio 20 d.). Baltarusijos prezidentas A. Lukašenka laikosi pozicijos, kad K. Bakijevo vyriausybės nuvertimas yra neteisėtas, o pats K. Bakijevas turėtų dalyvauti būsimoje Kirgizijos prezidento rinkimuose. A. Lukašenkos nuomone, K. Bakijevo vyriausybės nuvertimas leidžia abejoti Kolektyvinio saugumo sutarties organizacijos (KSSO) efektyvumu. Pasak Baltarusijos prezidento, KSSO buvo sukurta tam, kad užtikrintų savo narių saugumą, tačiau Kirgizijos įvykiai atskleidė šios organizacijos silpnumą. A. Lukašenka pagrasino, kad nedalyvaus gegužės 8 d. įvyksiančiame neformaliame KSSO viršūnių susitikime Maskvoje, jei šio susitikimo darbotvarkėje nebus svarstomas Kirgizijoje įvykdyto perversmo klausimas. K. Bakijevas jau pareiškė, kad jis atsistatydino verčiamas, todėl jo atsistatydinimo negalima laikyti teisėtu, nes jis iš savo pareigų gali būti pašalintas tik konstituciniu būdu. K. Bakijevas kreipėsi į tarptautinę bendruomenę, ragindamas nepripažinti naujosios Kirgizijos vyriausybės teisėtumo. Nepaisant K. Bakijevo pareiškimo, tiek JAV, tiek Rusija jau užmezgė santykius su laikinąja Kirgizijos vyriausybe. Dar balandžio 14 d. Rusijos finansų ministras Aleksėjus Kudrinas pareiškė, kad Rusija pasiruošusi laikinėjai Kirgizijos vyriausybei suteikti 50 mln. JAV dolerių paramą. Tą pačią dieną įvyko ir JAV valstybės sekretorės padėjėjo Roberto Blake susitikimas su Kirgizijos laikinosios vyriausybės vadove Roza Otunbajeva. Susitikimo metu buvo iškeltas JAV karinės bazės Kirgizijoje klausimas. Balandžio 16 d. Kirgizijos laikinoji vyriausybė paskelbė, kad sutartis dėl JAV karinės bazės bus pratęsta. Toks sprendimas paneigė ekspertų nuogąstavimus, kad naujoji Kirgizijos vyriausybė bus palanki Rusijai ir neatsižvelgs į JAV interesus. Ekspertų teigimu, Maskva jau pradėjo svarstyti, kokį kandidatą ji galėtų remti būsimoje Kirgizijos prezidento rinkimuose. Kirgizijos laikinoji vyriausybė paskelbė, kad birželio 27 d. bus surengtas referendumas dėl Konstitucijos keitimo, o spalio 10 d. – nauji parlamento rinkimai. Pagal siūlomas Konstitucijos pataisas prezidento galios bus apribotos ir Kirgizija taps parlamentine respublika. Prezidento rinkimų data dar nepaskelbta, tačiau tikėtina, kad jie įvyks kartu su parlamento rinkimais. Svarbiausi klausimai dabar yra, ar opozicija būsimoje parlamento rinkimuose dalyvaus kaip vienas blokas ir ar šalies prezidentas pagal naująją Konstituciją bus renkamas žmonių, ar parlamente.

● *Parengta remiantis: Rg.ru, Kommersant.ru, Rian.ru
(Nuotrauka iš Kommersant.ru)*

Moldovos valdančioji koalicija susitarė dėl šalies Konstitucijos keitimo

Šių metų balandžio 15 d. Moldovos keturių valdančiųjų partijų koalicija „Aljansas už Europos integraciją“ pateikė Moldovos Konstituciniam teismui pasiūlymą pakeisti tik vieną Konstitucijos straipsnį – straipsnį dėl prezidento rinkimų tvarkos. „Aljansas už Europos integraciją“ siūlo, kad šalies prezidentas būtų renkamas tiesioginiuose visuotiniuose rinkimuose. Pagal dabartinę tvarką Moldovos prezidentą renka parlamentas. Prezidentui išrinkti reikia trijų penktadalių (61 iš 101) parlamento narių balsų, todėl opozicijai nėra sunku blokuoti valdančiosios daugumos kandidatą. Opozicijoje esanti ir 48 vietas parlamente turinti Moldovos komunistų partija 2009 m. du kartus atmetė „Aljanso už Europos integraciją“ pasiūlytą Mariano Lupu kandidatūrą. Moldovos valdančiosios koalicijos teigimu, ji sieks pakeisti tik šį Konstitucijos straipsnį ir nesieks radikalesnių reformų. Opozicinė Moldovos komunistų partija teigė, kad jie palaikytų prezidento rinkimų tvarkos keitimą tik tuo atveju, jei kitų konstitucinių reformų planų būtų atsisakyta. Priminsime, kad be jau anksčiau minėtos Moldovos Konstitucijos pataisos Moldovos parlamento pirmininkas, laikinai einantis šalies prezidento pareigas Mihajus Ghimpu taip pat norėtų siūlyti keisti valstybinės kalbos pavadinimą iš moldavų ir rumunų, atsisakyti Moldovos neutraliteto ir sumažinti balsavimo amžių nuo 18 m. iki 16 metų.

- Parengta remiantis: *Rg.ru, Kommersant.ru, Rian.ru*
(Nuotrauka iš *Kommersant.ru*)